

Svar till Johansson samt till Björklund – Gustafsson – Pettersson

Sten Johansson samt Anders Björklund – Siv Gustafsson – Marianne Pettersson angriper mig i sina repliker dels för vad jag skrivit i en underledare i *Ekonomisk Debatt* 5/80 under rubriken "Ett välfärdsräkningsinstitut?", dels för att jag "författat ett negativt hållet remissyttrande i namn av Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet". De söker vidare ge intryck av att jag skulle ha uttalat mig å nationalekonomernas vägnar.

För det första gör jag i underledaren självklart inte anspråk på att också företräda andras åsikter. För det andra har jag inte skrivit något remissvar i Nationalekonomiska institutionens namn. Detta är en grov insinuation mot den demokratiska beslutsprocessen vid institutionen och mot kompetensen hos institutionsstyrelsens ledamöter. Jag citerar från styrelseprotokollet daterat 1980-05-22: "Styrelsen är kritisk till önskemålet

från Institutet för social forskning att göra en levnadsnivåundersökning. Det är främst ur vetenskaplig synvinkel som det finns anledning att hysa tveksamhet. Styrelsen antar det av Christian Nilsson och Olle Mellander utarbetade förslaget som sitt." Styrelsen var helt enig i detta beslut.

Sakligt handlar diskussionen egentligen om två olika frågor. En *metodfråga*, nämligen frågan om det är möjligt att inom ramen för en positiv välfärdsteori göra interpersonella nyttojämförelser. Den andra frågan gäller var den för empirisk samhällsforskning nödvändiga *datainsamlingen* skall ske.

Metodfrågan

Som startpunkt för en diskussion om metodfrågan skall jag ta avslutningen i min underledare:

"Man får från forskningspromemorian ett intryck av att man vid institutet på välfärdsområdet önskar skapa en motsvarighet till Konjunkturinstitutet: 'Metoden att komma ifrån detaljeringsgrad som redovisningsprincip och få den ersatt med ett relevanskriterium samt att möjliggöra kritisk granskning och kontroll av tolkningar och slutsatser är att *definiera ett välfärdsbegrepp* (min kursivering). Rapporteringen om sociala förhållanden kan då få någorlunda fasta värdeutgångspunkter på samma sätt som ekonomisk analys och rapportering har fasta utgångspunkter i målen *full sysselsättning, balans i utrikesaffärerna, ekonomisk tillväxt, stabilt penningvärde samt jämn inkomstfördelning.*'

Det internationella nationalräkenskaps-systemet och den moderna konjunkturteorin har utvecklats parallellt. Teorin har varit bestämmande för vilka statistiska data som behöver insamlas. Genom att jämföra teorins utsagor med det faktiska skeendet speglar med dessa statistiska dataserier har empiriska testningar av konjunkturteoriernas relevans möjliggjorts. I välfärdsteorin har motsvarande utvecklingslinje inte varit möjlig då man där inte kunnat godta interpersonella nyttojämförelser pga att detta skulle innebära etiska värdeomdömen, vilket har ansetts ligga utanför teorin. Från en nationalekonomisk synpunkt förefaller därför institutets ambitioner att vidareutveckla de teoretiska fundamenten för den empiriska välfärdsanalysen och förhoppningar vad gäller möjligheterna att realisera dessa ambitioner vara orealistiska."

Sten Johansson raljerar över min slutsats och skriver: "Från 'nationalekonomisk synpunkt' är det så, vilket verkar vara den högsta synpunkt som kan anläggas och också den enda vetenskapliga." Enligt min uppfattning kan det inte vara något fel att jag som enskild nationalekonom i en underledare i *Ekonomisk Debatt* betraktar en aktuell samhällsfråga blott och bart från nationalekono-

misk synpunkt. Hur Sten Johansson kan tolka detta som att jag betraktar en nationalekonomisk synpunkt som "den enda vetenskapliga" är för mig obegripligt.

Jag skriver: "Denna del av socialforskningsinstitutets planerade projekt (dvs uppföljningen av 1974 års levnadsnivåundersökning) torde från vetenskaplig synpunkt vara okontroversiell. Mera kontroversiell torde däremot institutets ambition 'att komma fram till en teori för social rapportering' vara." Hos Sten Johansson blir mitt "mera kontroversiell" både "olämplig" och "betänkelig", vilket förstärker intrycket att han valt att göra sitt inlägg till i första hand ett personangrepp och att han endast i andra hand är intresserad av en diskussion i sakfrågan. Men trots sin raljanta kritik av min analys så skriver Sten Johansson själv att "slutsatser som alla kan bli överens om torde vara att dessa tre frågor (*Om vad? Av vem? För vem?*) inte kan ... behandlas i ekonomisk teori, ...". Detta kan jag inte tolka på annat sätt än att han ger mig rätt i sakfrågan.

Sten Johansson söker ge läsaren intrycket att jag helt enkelt missuppfattat hans idé om social rapportering. Han skriver att idén skall förankras i en politisk teori som "går ut på att förklara hur individerna bör bete sig som medborgare för att de kollektiva besluten skall bli så väl underbyggda som möjligt". Och att teorin handlar om hur underlaget för medborgarnas bedömningar skall kunna förbättras. Enligt min uppfattning skulle vår polemik aldrig kommit till stånd om Sten Johanssons ambitioner inte sträckt sig längre.

Nu har Sten Johansson dock mera långtgående ambitioner. Det går för honom ingen tydlig rågång mellan politik och vetenskap. Detta framgår i hans programskrift [1980], exempelvis när han på sidan 34 diskuterar hur man skall bedöma välfärden för hela svenska folket. Han skriver där att underlaget för sådana välfärdsbedömningar utgörs av svaret på frågor som "Hur stora är skillnaderna i välfärd mellan olika grupper?". Därefter påstår han att man vid institutet utvecklat regressionsmetoder, dvs statistiska

estimationsmetoder, med vilka man på ett meningsfullt sätt kan sammanfatta den information som den sociala rapporteringen ger.

Datainsamlingsfrågan

Styrelsen för Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet skriver i sitt remissyttrande:

”Vår kritiska inställning till institutets metodutvecklingsplaner betyder emellertid inte att vi ställer oss avvisande till levnadsnivåundersökningar av det slag som genomförts för åren 1968 och 1974. Det finns säkert ett behov av successiva levnadsnivåundersökningar av denna typ. Däremot kan det från effektivitetssynpunkt diskuteras huruvida likartade undersökningar behöver göras vid institutet och statistiska centralbyrån, SCB, (ULF-undersökningarna). Det torde vidare vara av ett allmänt intresse att ett forskningsregister upprättas enligt institutets förslag på grundval av registret för 15:e fodda, folk- och bostadsräkningarna och försäkringskassans register. Även när det gäller detta register kan det naturligtvis diskuteras huruvida ansvaret för registret och det statistiska insamlingsarbetet skall ligga på SCB eller institutet.”

Av detta citat framgår klart att institutionens styrelse inte tar ställning i frågan om datainsamlingen skall ske vid SCB eller SOFI.

Björklund—Gustafsson—Pettersson skriver att det från forskningssynpunkt alltid är ett huvudintresse att slå vakt om tillgången på relevanta data och att i detta sammanhang eventuella synpunkter på Sten Johanssons teorier är ointressanta. Varken institutionens styrelse i sitt remissyttrande eller jag i min underledare har kritiserat förstahandsmålet för levnadsnivåprojektet. Kritiken gäller den vidgade teoretiska ambitionen. Därför slår Björklund—Gustafsson—Pettersson in öppna dörrar. Detta kan bero på att institutsmiljön gjort dem blinda för den knapphet på resurser som samhällsforskningen utanför instituten har att leva med, eller på att de anser att effektivitetssynpunkten är irrelevant när det gäller datainsamling.

Christian Nilsson

Referenser

Johansson, S., [1980], *Institutets välfärdsforskning och dess fortsättning*. Institutet för social forskning, Stockholm.